

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

***ВИГАНЯЙЛО С.М., АСПИРАНТ,
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Планова діяльність підприємств на сучасному етапі полягає у складенні плану та у динамічному аналізі діяльності підприємства, всіх його показників, аналізі зовнішніх чинників, які можуть негативно впливати на діяльність підприємства та у забезпеченні економічної стійкості підприємства. Виникає нагальна необхідність організувати здійснення планової політики підприємства таким чином, щоб задовольнити об'єктивні вимоги зростаючих обсягів реалізації продукції, ускладнення господарських зв'язків, динамічно мінливі умови зовнішнього середовища. Тому дослідження планової діяльності підприємств є актуальним завданням: на основі її оцінки визначаються основні напрямки фінансово-економічної політики підприємства. А від того, наскільки якісним є управління плануванням залежить ефективність виконання стратегічних і тактичних рішень щодо його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження теоретичних і практичних основ планування діяльності підприємств ставало предметом дослідження багатьох науковців, серед них: Ю. Губені, Е. Зінь, Л. Зрібняк, В. Іванова, М. Ільчук, Г. Тарасюк, М. Турченко, Л. Швайка, А. Шваб. Слід зазначити, що існуючий механізм здійснення планової діяльності аграрних підприємств не є достатньо дієвим, часто він характеризується безсистемністю, непрозорістю, проблемною прогнозованістю, високим рівнем залежності від зовнішніх обставин та обмеженістю фінансових можливостей. Управління в підприємствах часто не має стратегічної спрямованості та комплексно-системного характеру. Така ситуація потребує розроблення і впровадження в практику нових дієвих організаційних інструментів аграрних підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності поняття «планування» та обґрунтування необхідності його здійснення на аграрних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні в Україні склалася ситуація, коли відсутність системи планування спричиняє негативний вплив на діяльність аграрних підприємств. У кінцевому рахунку, це призводить до поступового зниження якості управління господарською діяльністю підприємств. Вирішити цю проблему можливо завдяки впровадженню на аграрних підприємствах системи планування, яке дозволить оптимізувати виробництво продукції та покращить діяльність підприємств. В економічній літературі є багато підходів щодо визначення поняття «планування», котрі ризняться за своєю суттю, деякі з них наведемо у табл. 1.

Така різюча відмінність різних авторів до підходів щодо визначення поняття «планування» пояснюється використанням на різних підприємствах різних типів планів та організаційних процесів здійснення планування. Але майже всі автори наголошують, що діяльність планування незмінно ґрунтується на зборі та аналізі існуючої інформації та використанні цих знань у подальшому управлінні підприємством.

Щоб задовольнити всі вимоги до складання плану пропонуємо складання системи планування, що дозволить автоматизувати технологічний процес розробки планових рішень та сприятиме інтеграції планової діяльності.

На планування покладено багато функцій у площині минулого (аналіз), нинішнього (технології) та майбутнього (передбачення): розуміння закономірностей функціонування різних господарських систем, обробці інформації, встановленню цілей та прийняття управлінських рішень, пов'язаних із майбутніми подіями.

Проблема планування особливо актуальна сьогодні, коли підприємства самостійно здійснюють весь комплекс планової роботи. Відкрита система підприємств зумовлює необхідність створення системи планування і управління підприємством, здатної швидко і ефективно реагувати на ринкові потреби.

Кожне підприємство, починаючи свою діяльність, зобов'язане чітко представляти потребу на перспективу у фінансових, трудових і інтелектуальних ресурсах, джерела їхнього одержання, а також вміти точно розраховувати ефективність використання наявних засобів у процесі своєї роботи. У ринковій економіці підприємці не можуть домогтися стабільного успіху, якщо не будуть чітко й ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати й акумулювати інформацію як про стан цільових ринків, стан діяльності їх конкурентів, так і про власні перспективи і можливості.

**Підходи до визначення поняття «планування»
в науковій літературі**

Дефініція	Автор
Планування – найперша функція управління, вона передає іншим управлінським функціям і визначає їх сутність. Планування залежить від ефективного аналізу зовнішнього середовища, об'єктивного оцінювання власних позицій, потребує спільних зусиль та участі всіх складових організацій. Також ця функція передбачає вибір мети, розробку шляху її досягнення та просування ним.	Н.В. Дикань, І.І. Борисенко [1]
Планування – процес формування цілей, визначення пріоритетів, засобів і методів їх досягнення на основі знань про закономірності функціонування різних господарських систем і обліку можливих змін умов господарювання.	Й.М. Петрович, Л.М. Прокопишин- Рапкевич [2]
Планування – це процес визначення цілей підприємства, які воно передбачає досягти за певний період, а також способів досягнення поставлених цілей. Строк планування охоплює постановку організаційних цілей, розробку загальної стратегії досягнення таких цілей і розвиток загальної ієрархії планів інтегрування та координації діяльності.	І.В. Ковальчук [3]
Планування можна розглядати у широкому розумінні слова як прийняття на основі систематичної підготовки управлінських рішень, пов'язаних із майбутніми подіями. Йдеться про систематичне поставлення цілей і підготовку необхідних для їхнього здійснення заходів. Планування, таким чином, охоплює процес складання і прийняття планів.	М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.С. Москалюк [4]
<i>Планування</i> – це процес визначення цілей і завдань підприємства на певну перспективу та вибір оптимального шляху їх досягнення й ресурсного забезпечення.	О.Ю. Древаль [5]
Планування діяльності підприємства полягає в обробці інформації з обґрунтування майбутніх дій та оптимальних способів досягнення намічених цілей.	В.В. Коршунов [6]
Планування – це специфічна діяльність по встановленню цілей, яка здійснюється на основі ринкових досліджень та аналізу внутрішніх можливостей, змістом якої є: а) розробка планів і програм; б) визначення показників; в) встановлення взаємозв'язаних завдань підрозділів; г) обґрунтування ресурсів, необхідних для забезпечення інтеграції функціонування всіх служб і підрозділів організації в процесі її діяльності.	Н.Г. Грядунова, О.В. Пахлова, І.В. Тісагдіо, А.В. Семенькова [7]
Планування – це складний методично-організаційний процес, за якого відбуваються безсервний пошук, оброблення й систематизація інформації та її перетворення в знання про зовнішнє середовище та власні можливості підприємства в контексті його нинішнього функціонування та майбутнього розвитку.	Л.П. Батенко, М.А. Белов, Н.М. Євдокимова [8]

Джерело: узагальнено автором [1, с.28], [2, с.], [3, с.], [4, с.21], [5, с.8], [6, с.315], [7, с.7], [8, с.25]

При всьому різноманітті форм підприємництва існують ключові положення, які застосовуються практично в усіх сферах комерційної діяльності і для різних підприємств, необхідні для того, щоб вчасно підготуватися, обійти потенційні труднощі і небезпеки, тим самим зменшити ризики у досягненні поставлених цілей. Розробка стратегії і тактики виробничо-господарської діяльності підприємства є найважливішим завданням для будь-якого бізнесу.

Суть планування проявляється в конкретизації цілей розвитку всього підприємства та кожного підрозділу окремо на певний період; визначенні господарських завдань, засобів їх досягнення, термінів та послідовності реалізації; виявлення матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, які необхідні для вирішення поставлених завдань.

У процесі планування вирішується багато завдань, основними серед яких є повне і ефективно використання всіх ресурсів організації; комплексне, якісне і швидке вирішення різноманітних завдань управління; завчасне визначення місця та причин відхилень значень характеристик об'єкта від заданих. Практично вся система господарського управління і регулювання виробництва базується на методах планування. Завершення одного етапу роботи є початком наступного етапу. Пов'язати всі етапи без допомоги планування неможливо [11].

Процес планування дозволяє уявити весь комплекс майбутніх операцій підприємницької діяльності і запобігти небажаних результатів. Особливо важливе планування в комерційній діяльності, де потрібні як передбачення на довгострокову перспективу, так і ґрунтовні попередні дослідження, що передують плануванню. При виході на ринок підприємець повинен реально уявляти можливі результати своєї діяльності, критично оцінювати свої можливості, правильно розділити цілі за часом, навчитися ефективно використовувати ресурси, оволодіти сучасними інструментами підприємництва. Адже прибуток може бути одержаним не відразу, а витрати будуть із самого початку.

Система планування, згідно з теорією систем, може розглядатися із двох точок зору. Якщо елементами системи вважаються суб'єкти планування (керівники і розробники планів) та процеси обробки інформації, то система планування виступає як цілеорієнтована множинна сукупність суб'єктів планування або цілеорієнтована множинна сукупність процесів планування, між якими існують специфічні взаємозв'язки.

Якщо елементами системи розглядати результати планування, тобто інформацію, що міститься у планах, то система планування інтерпретується як цілеорієнтована множинна сукупність планів, між якими існують специфічні взаємозв'язки.

У процесі планування при складанні планів передбачається наступні етапи робіт:

1. Визначення цілей планування. Вони стають вирішальними факторами при виборі форми і методів планування.

2. Аналіз проблеми. На цьому етапі визначається вихідна ситуація на момент складання плану і формується кінцева ситуація.

3. Пошук альтернатив. На цьому етапі серед можливих шляхів вирішення проблемної ситуації вибирається найкращий, та розробляються необхідні дії.

4. Прогнозування. На цьому етапі формується уява про розвиток ситуації, яка планується.

5. Оцінка. На цьому етапі проводяться оптимальні розрахунки для вибору найкращої альтернативи.

6. Прийняття планового рішення. Вибирається і оформляється єдине планове рішення [12].

Допоміжними засобами, що забезпечують процес планування, є засоби, які дозволяють автоматизувати технологічний процес розробки планових рішень. Сюди входить технічне, інформаційне, програмне, організаційне і лінгвістичне забезпечення. Комплексний підхід до використання цих засобів дозволяє сформувати автоматизовану систему планових розрахунків (АСПР).

Складання системи планування повинне відповідати таким основним принципам, як: точність, гнучкість, цілеспрямованість, єдність і повнота, інтегрованість у часі за змістом.

Кожна з підсистем системи планування діє, виходячи з стратегії підприємства в цілому, при цьому окремий план є частиною плану більш високого підрозділу та підприємства в цілому, а сукупність планів – не просто набір документів, а узгоджена та взаємопов'язана система планування. Такий підхід дає можливість інтеграції планової діяльності.

Планування господарської діяльності базується на таких принципах: цільова направленість, системність, безперервність, збалансованість, оптимальність використання ресурсів, адекватність об'єкта та предмета планування. Проте найважливішим принципом планування все таки залишається вибір та обґрунтування результатів діяльності підприємства. Чітко та виражено визначені цілі є вихідним пунктом планування [13].

Результатом планування є план або система планів. При плануванні діяльності підприємства самостійно розробляють загальні плани, цільові, довгострокові, середньострокові та короткострокові (поточні) плани.

На нашу думку, одним із найважливіших важелів поточного управління виробництвом є оперативне планування, так як воно виступає засобом виконання довго-, середньо- та короткострокових планів. Оперативне планування являється важливим важелем повсякденного управління виробничою діяльністю підприємства.

Висновки. Таким чином, можемо відзначити, що ринкові механізми регулювання економіки не відкидають ідею планування. Скоріше за все, навпаки, в умовах нестабільної ринкової кон'юнктури, обумовленої динамізмом зовнішнього середовища, в якому функціонують підприємства, місце і значення планування зростає. Будь-яке господарське рішення, яке приймається за умов ризику, вимагає ретельного обґрунтування, прогнозування як майбутнього результату, так і умов його реалізації, що можна здійснити лише з допомогою засобів і методів планування.

Література.

1. Менеджмент: [навчальний посібник] / **Н.В. Дикань, І.І. Борисенко.** – К., 2008. – 389 с.
2. Економіка і фінанси підприємства: [підручник] / **Й.М. Петрович, А.М. Прокопишин-Рашкевич.** – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 406 с.
3. **Ковальчук І.В.** Економіка підприємства: [навчальний посібник] / **І.В. Ковальчук.** – К. : Знання, 2008. – 679 с.
4. Планування діяльності підприємства: [навчально-методичний посібник] / **М.А. Белов, Н.М. Єваджимова, В.Є. Москалюк** та ін.; за заг. ред. **В.Є. Москалюка.** – К. : КНЕУ, 2002. – 252 с.
5. Планування діяльності підприємства: [конспект лекцій] / Укладач **О.Ю. Древаль.** – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 146 с.
6. Економіка організації (предприємтя): [учебник] / **В.В. Коршунов.** – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Издательство «Юрайт», 2013.
7. Планування діяльності підприємства: [опорний конспект лекцій] / **Н.Г. Грядунова, О.В. Пахлова, І.В. Тісагідо, А.В. Семенькова.** – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. – 56 с.
8. **Батенко А.П.** Планування діяльності підприємства: [навчальний посібник] / **А.П. Батенко, М.А. Белов, Н.М. Єваджимова.** – К. : КНЕУ, 2003. – 377 с.
9. **Іщенко Ю.Б.** Аналіз виробництва продукції птахівництва в Україні і прогнози до 2020 року [Електронний ресурс] / **Ю.Б. Іщенко** // Сучасне птахівництво. – 2014. – № 4. – С. 4-8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sps_2014_4_3.
10. **Акофф Р.** Планирование будущего корпорации / **Р. Акофф.** М. : Прогресс, 1985. – 327 с.

11. **Богацька Н.** Сутність процесу планування в економічній діяльності підприємства [Електронний ресурс] / **Н. Богацька, І. Говдаш.** – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_PRNT_2009/Economics/52957.doc.htm.

12. **Бойко В.В.** Економіка підприємств України / **В.В. Бойко.** – Днепропетровск : «Пороги», 1997. – 216 с.

13. **Тарасенко Н.В.** Планування діяльності підприємства: [навчальний посібник] / **Н.В. Тарасенко.** – Львів: Новий світ, 2004. – 268 с.

Література.

1. **Dykan N.V., and Borysenko I.I.** (2008). *Management [Management]*. Kyiv, (N.p.), p. 389 [in Ukrainian].

2. **Petrovych I.M., and Prokopyshyn-Rashkevych L.M.** (2014). *Ekonomika i finansy pidpryemstva [Economics and Finance of the enterprise]*. Lviv: Mahnoliia 2006, p. 406 [in Ukrainian].

3. **Kovalchuk I.V.** (2008). *Ekonomika pidpryemstva [Enterprise economy]*. Kyiv: Znannia, p. 679 [in Ukrainian].

4. **Bielov M.A., Yevdokymova N.M., Moskaliuk V.Ie.** et al. (2002). *Planuvannya diialnosti pidpryemstva [Planning of enterprise activity]*. **V.Ie. Moskaliuk** (Ed.). Kyiv: KNEU, p. 252 [in Ukrainian].

5. **Dreval O.Iu.** (2008). *Planuvannya diialnosti pidpryemstva [Planning of enterprise activity]*. Sumy: Vyd-vo SumDU, p. 146 [in Ukrainian].

6. **Korshunov V.V.** (2013). *Jekonomika organizacii (predprijatija) [Economics of organization (enterprise)]*. (2 d ed.). Moscow: Izdatel'stvo «Jurajt» [in Russian].

7. **Hriadunova N.H., Pakhlova O.V., Tisahdio I.V., and Semenkov A.V.** (2009). *Planuvannya diialnosti pidpryemstva [Planning of enterprise activity]*. Dnipropetrovsk: NMetAU, 2009, p. 56 [in Ukrainian].

8. **Batenko L.P., Bielov M.A., and Yevdokymova N.M.** (2003). *Planuvannya diialnosti pidpryemstva [Planning of enterprise activity]*. Kyiv: KNEU, p. 377 [in Ukrainian].

9. **Ishchenko Iu.B.** (2014). Analiz vyrobnytstva produktsii ptakhivnytstva v Ukraini i prohnozy do 2020 roku [Analysis of production of poultry products in Ukraine and forecasts to 2020]. *Suchasne ptakhivnytstvo – Modern poultry farming*, No 4, pp. 4-8. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sps_2014_4_3 [in Ukrainian].

10. **Akoff R.** (1985). *Planirovanie budushhego korporacii [Planning for the future of the Corporation]*. Moscow: Progress, p. 327 [in Russian].

11. **Bohatska N., and Hovdash I.** (2009). Sutnist protsesu planuvannya v ekonomichnii diialnosti pidpryemstva [The essence of process of planning of economic activities of the enterprise]. (N.p.). www.rusnauka.com. Retrieved from http://www.rusnauka.com/28_PRNT_2009/Economics/52957.doc.htm [in Ukrainian].

12. **Bojko V.V.** (1997). *Jekonomika predpriyatij Ukrainy [The economy of Ukraine]*. Dnepropetrovsk : «Porogi», p. 216 [in Russian].

13. **Tarasenko N.V.** (2004). *Planuvannya diialnosti pidpryemstva [Planning of enterprise activity]*. Lviv: Novyi svit, p. 268 [in Ukrainian].

Анотація.

Виганяйло С.М. Передумови розвитку системи економічного планування у підприємствах агропромислового виробництва.

На основі дослідження планової діяльності підприємств визначаються основні напрямки економічної політики підприємства. Досліджено та узагальнено сутність поняття «планування». Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку економічного планування у аграрних підприємствах. Розроблено пропозиції щодо здійснення внутрішнього планування діяльності підприємства. Запропоновано створення системи планування і управління підприємством, здатної швидко і ефективно реагувати на ринкові потреби. Для забезпечення процесу планування пропонуються засоби автоматизації технологічного процесу розробки планових рішень. Комплексне використання технічних, інформаційних, організаційних засобів дозволяє сформувати автоматизовану систему планових розрахунків.

Ключові слова: планування, система планування, процес планування.

Аннотация.

Виганяйло С.М. Предпосылки развития системы экономического планирования в предприятиях агропромышленного производства.

На основе исследования плановой деятельности предприятий определяются основные направления экономической политики предприятия. Исследовано и обобщено сущность понятия «планирование». Обоснована необходимость дальнейшего развития экономического планирования в аграрных предприятиях. Разработаны предложения по осуществлению внутреннего планирования деятельности предприятия. Предложено создание системы планирования и управления предприятием, способной быстро и эффективно реагировать на рыночные потребности. Для обеспечения процесса планирования предлагаются средства автоматизации технологического процесса разработки плановых решений. Комплексное использование технических, информационных, организационных средств позволяет сформировать автоматизированную систему плановых расчетов.

Ключевые слова: планирование, система планирования, процесс планирования.

Abstract.

Vyhaniailo S.M. preconditions for the development of the system of economic planning in the business of agricultural production.

Based on the research of enterprises planning defines the main directions of economic policy of the company.. Studied and summarized the essence of the concept of "planning." The necessity of further development of economic planning in agricultural enterprises. The proposals for the implementation of the internal planning of the company. A creation of system planning and management, able to quickly and efficiently respond to market needs. To ensure the planning process proposed automation of the process of development planning decisions. Integrated use of technical, informational, organizational tools allows you to create an automated system scheduled payments.

Keywords: planning, system planning, process planning.